

Jaargang 36

september 2021

nummer 106

Groninga

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Inhoudsopgave

Colofon

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H.Th. van Veen

Ontwerp en vormgeving:
MOTTOW, martijn otto wolf

Redactieadres:

H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
meulen1@xs4all.nl

Afbeelding omslag:
hier lag de Gerrit Krolbrug.
Foto: Tom van der Meulen

Kopijdatum nummer 107:
15 november 2021

Kopij aanleveren in Word, foto's:
JPEG, Tiff of EPS

Eric Neef
Van de voorzitter

3

Eric Neef
Achter de poort aan de Pelsterstraat 43

4

Henk Th. van Veen
Kunstbehoud in Groningen

6

Pieter Bootsma
Participatie als zoenoffer

9

Tom van der Meulen
Driegemeentenpunten

12

Pieter Bootsma
Projectontwikkelaar MWPO veroverd de stad

16

Activiteiten
Herkent u deze torens?

18

Groningana

19

Groninga

Van de Voorzitter

Eric Neef

Wat is een centrumfunctie nog?

De zoete geur van de bloemen van de Vlinderstruik vermengd met die van de gistende afgevallen pruimen in onze tuin bevestigt dat de zomer al ver gevorderd is. Vakantietijd is meestal komkommertijd in de media. Voor mijn gevoel is dat dit jaar niet zo, gezien deze greep uit het nieuws: sport, de aanhoudende pandemie en hoe we daar mee omgaan, geopolitiek, overstromingen, natuurrampen en klimaatverandering. De braindrain uit het Noorden schijnt gestopt, afgestudeerden blijven meer hier. Online supermarkten en snelle bezorgers maken een opmars zodat we sluiting van fysieke supermarkten kunnen verwachten. Deelauto's in het noorden minder gevraagd dan elders. Meer deelscooters in de gemeente. Studenten last of zegen? Aanleg van Infrastructuur tussen een zwakke en een sterke regio pakt niet automatisch goed uit voor de zwakkere regio en is alleen te verdedigen wanneer het onderdeel is van een doordachte strategie voor functie en geschikte locaties (oud-Rijksbouwmeester van Alkemade). Tot slot eentje die we al kennen: te veel winkelruimte in veel gemeenten en dus langdurige leegstand. Functieverandering van soms relatief nieuwe winkelcentra is nodig of zelfs sloop.

Onze binnensteden veranderen. Sommige merken en winkelformules redden het niet om zich aan de nieuwe omstandigheden aan te passen, andere doen dat wel en nieuwe doen hun intree. Volgens een krantenbericht zijn er in Groningen de laatste tijd ook juist nieuwe winkels en formules gekomen. Wie een poosje niet in het centrum is geweest ziet die veranderingen in het straatbeeld: er is meer keuze om koffie te drinken en minder om kleding te kopen. De Oost-Friese stad Leer kent bovengemiddeld veel winkels (mede dankzij Nederlandse bezoekers) en is een aantal jaren geleden door het oog van de naald gekropen. Een plan om in navolging van Oldenburg en andere steden een groot winkelcentrum te bouwen in het centrum durfde de politiek uiteindelijk niet aan. Hoewel het erop lijkt dat alles hetzelfde is als bij ons, gaat het in ons buurland allemaal net even anders. Zo kwam de digitalisering van de maatschappij veel later op gang, denk maar aan het pinnen. Toeristische informatie heeft onze oosterbuur het liefste op papier. Terwijl in Nederland de laatste bankfilialen uit het straatbeeld verdwenen bouwde de Sparkasse nog een enorm bankhoofdkantoor in het centrum van Leer. Internet is in het land van de Versandhäuser nog niet het verkoopkanaal dat het in Nederland, zeker in Coronatijd, inmiddels is geworden. Toch is men ook daar niet gerust op de toekomst van stadscentra. De museumvereniging in Emden organiseerde onlangs een bijeenkomst (deels online!) hierover, met de vraag of en hoe culturele instellingen als musea de gevolgen van de internettrend voor binnensteden kunnen keren.

De urgentie van een aanpak in Nederland wordt dus breed erkend. Overigens is de kernvraag, 'wat willen we met onze binnensteden?' een vraag van alle tijden. Ons zesde lustrum in 2014 vierden we met een debatavond over de 'Toekomst van de Binnenstad'. Met nu alweer andere uitgangspunten en in een andere context dan 50 jaar geleden, bij de presentatie van de toen baanbrekende gemeentelijke visie op de binnenstad. Aan dat jubileum willen we in de komende tijd in bovenstaand perspectief aandacht schenken. Zo kreeg in deze zomer toch stiekem een aantal thema's dat het werk van de Vrienden raakt meer publiciteit. Los nog van het verschijnen van gemeentelijke visies op de mobiliteit, de visie op inrichting van straten en wegen en een retail-visie. Beleid moet tegenwoordig integraal zijn, alles hangt met alles samen.....

Zomer 2021, Eric Neef

Achter de poort aan de Pelsterstraat 43

Het Pelstergasthuis een levend monument in hartje stad.

Erik Neef¹

"Het best bewaarde geheim van Groningen" is de openingszin van een artikel in het Dagblad van het Noorden van 2 december 2016. Het zijn de woorden die burgemeester Peter den Oudsten uitsprak toen hij het boek "Tot hulp en troost" over de geschiedenis van het Heiligengeestgasthuis, of Pelstergasthuis, in ontvangst had genomen². In tegenstelling tot onze verre voorgangers had de huidige voogdij (bestaande uit vijf vrijwilligers) van het Pelstergasthuis bij de viering van het 750-jarig bestaan van "de Hof" niet besloten tot het plaatsen van een gevelsteen of wandbord met onze namen, maar tot het op schrift stellen van de lange geschiedenis van een van de oudste plekjes in de stad. Al in 1267 stond het gasthuis bekend als opvang aan de rand van de stad, voor pelgrims die de stad binnenkwamen, maar ook voor zieken, armen en passanten. Een van de oudste gasthuizen in Nederland, in ieder geval het oudste in het Noorden. Het werd dus een lijkboek, met ergens er in een mooie foto van ons, dat wel natuurlijk.

De toenmalige burgemeester had gelijk met zijn uitspraak, al zal ik als secretaris-voogd dit sowieso niet tegenspreken. Net als bij veel hofjes in Nederland³ waarvan de meeste zijn verenigd in het Landelijk Hofjesberaad, vind je maar een deel van het complex aan de openbare weg. Het grootste deel bevindt zich op

¹Secretaris-voogd van het Pelstergasthuis. ²Martin Hillenga en Hilde Krops -van der Laan (red), Tot hulp en troost, Het Heiligen Geest Gasthuis in Groningen, WBooks. Te bestellen op de website van het Pelstergasthuis. ³In Groningen en Friesland spreekt met gewoonlijk van gasthuizen, elders in Nederland van hofjes.

een terrein erachter. Sommige hofjes, denk aan het Begijnhof in Amsterdam genieten nationale bekendheid. Steden als Amsterdam (32), Leiden (33), Haarlem (21), Gouda (11), Utrecht (7), Zutphen (6) en dus ook Groningen hebben meerdere hofjes binnen hun stadsgrenzen. Hier maar liefst 32, daarvan zijn het Pepergasthuis aan de Peperstraat, het St. Anthonygasthuis aan de Rademarkt en het Pelstergasthuis wel de bekendste. Ze zijn voor bezoekers van binnen en buiten de stad zo interessant dat *Visitgroningen* een hofjeswandeling in zijn assortiment heeft en er een pagina op zijn site aan heeft gewijd: <https://www.visitgroningen.nl/nl/plekken/stad/hofjes>. Ieder is van harte welkom om de grote groene zware deuren aan de Pelsterstraat, tegenover de Kleine Pelsterstraat, door te gaan en binnen te kijken. Althans in normale tijden, maar nu even niet.... Wat u dan aantreft is een plek in de stad die op veel mensen overkomt als een oase van rust te midden van de stedelijke drukte die de hof omringt. Het is geen wonder dat veel mensen hier graag willen wonen en een van de 41 woningen die we beheren willen huren. Want dat is een van de taken van de voogdij. In die zin verschillen we niet van de volkshuisvesters in de stad, al zijn we qua grootte natuurlijk niet vergelijkbaar. Vinden wij voogden tenminste, maar de wetgever niet. Die behandelt ons net als die grote collegae. De verhuurdersheffing geldt even zo goed voor ons, de huurbescherming van de huurders uiteraard ook. Het in standhouden en *up to date* houden van de huizen is één kant van de medaille. Hoe kunnen we bijvoorbeeld binnen de voorschriften van monumentenzorg zo goed mogelijk omgaan met het energiezuinig maken van de gebouwen? Het voor de bewoners plezierig houden van hun woonomgeving is de andere kant van de medaille. Dat geldt voor de contacten met de omgeving, met de gemeente, met alle leveranciers

etc. etc. Zo worden er naast de hof nieuwe appartementen gebouwd in de Werkmanskof, met alles wat daarbij komt kijken voor onze bewoners. De voogdij, vaak via de beheerder, onderhoudt dan de contacten met de gemeente (aanvraag omgevingsvergunning) en de uitvoerder (beperken overlast tijdens de bouw). Een tweede taak van de voogdij is die van hoeder van het monument of eigenlijk de monumenten: de woningen en bijgebouwen, zoals de Voogdenkamer en de weegkamer/het museum, de Pelstergasthuiskerk en het monumentale orgel. Een paar jaar geleden bleken ook gebouwen op de hof te lijden te hebben gehad onder een of meer aardbevingen. Gelukkig is die paar ton schade (!) zonder meer vergoed. Het betekende wel een onverwachte restauratiebeurt, die uiteraard met een uitdijende begroting te maken had. Schade die achter de pleisterlaag tevoorschijn kwam en schade aan de fundamenteën die je

verbouwde het instrument grondig in 1773/1774. In de zomer en tijdens het Schnitger/orgelfestival worden hier regelmatig concerten gegeven. De kerk heeft overigens nog steeds haar oorspronkelijke taak. In de kerk houdt de Waalse gemeente elke twee weken op zondagmorgen een samenkomst.

De voogdij is dus bestuur van een (woning)stichting, draagt bij aan het welzijn van de bewoners van de hof, draagt zorg voor het beheer en onderhoud van monumenten, faciliteert een kerkgemeenschap en organiseert, zij het op bescheiden schaal, evenementen. Naast de orgelconcerten is dat ieder jaar een open huis tijdens Open Monumentendag, met rondleidingen langs de plekken die normaliter niet toegankelijk zijn. Het is dan telkens een genoegen om de verrassing en verbazing te zien op de gezichten van de tientallen bezoekers op die dag. Tenslotte is

pas ziet wanneer je die blootlegt is niet voorzien. Het bijzondere orgel dateert oorspronkelijk uit 1627. De beroemde orgelbouwer Arp Schnitger bouwde in 1693 een nieuw rugpositief, in 1712 gevolgd door een nieuw hoofdwerk. Albert Anthoni Hinsz

de voogdij ook nog eens werkgever van een beheerder, die tevens de link vormt tussen bewoners en voogdij en van een huismeester die met name verantwoordelijk is voor het dagelijkse onderhoud op de hof.

Dit artikel ging nu eens niet over de bouwgeschiedenis van het Pelstergasthuis. Niet voor niets telt het boven aangehaalde geschiedenisboek over de hof 190 pagina's, waarvan een groot aantal specifiek hierover gaan. Ook de website www.pelstergasthuis.nl verschaft veel gedetailleerde informatie over de geschiedenis. Met een kerk uit oorspronkelijk de 13e eeuw, een voogdenkamer die heringericht is in 1751, een weegkamer met fresco's uit de 16e eeuw en middeleeuwse kelders uit het eind van de 13e en 14e eeuw is het Pelstergasthuis met recht het best bewaarde geheim van Groningen. Met u wilde ik dat geheim delen en laten zien dat het beheer van dit monument meer aspecten omvat dan u wellicht zo zou denken. Wanneer u over enige tijd weer onbevangen een toer door de stad mag maken en bij het gasthuis in de buurt bent, kom dan even langs. U zult

met deze kennis ongetwijfeld met een andere blik door de hof lopen, uiteraard in het besef dat u bij Stadlers op bezoek komt, die daar gewoon rustig willen wonen, werken en ontspannen. Maar dan wel op voor hen een van de mooiste plekjes in de stad!

Kunstbehoud in Groningen

Henk Th. van Veen

Zonder particulier initiatief zou er in Nederland maar weinig beeldende kunst voor het nageslacht bewaard zijn gebleven. We spreken weliswaar van Rijks-, Provinciale en Gemeentemusea en vanuit die overheden wordt zeker ook het nodige geld gefourneerd, maar zonder de zorg en inbreng van particulieren zou het met de collecties en exposities van deze musea maar pover gesteld zijn. Denk bijvoorbeeld aan de ruimhartige financiële steun die de Vereniging Rembrandt al sinds jaar en dag geeft bij aankopen ter verrijking van museale kerncollecties in het hele land. Deze collecties hadden trouwens niet eens kunnen worden gevormd als particuliere verzamelaars niet bereid waren geweest hun kostbaarheden te schenken of te legateren aan de musea van hun voorkeur. Bij hun keuze voor een museum lieten en laten zij zich leiden door regionale overwegingen en sentimenten.

Aanwinsten voor het Groninger Museum

Zo werd het Groninger Museum verblijd met Rembrandt tekeningen uit

Matthijs Maris, *Meisje aan de pomp*, 1872, Stichting R.J. Veendorp, Groninger Museum

het legaat van de vermaarde Haagse verzamelaar en kenner van zeventiende-eeuwse schilderkunst Cornelis Hofstede de Groot. Hij was telg uit een Groninger familie, vandaar. Ook bij het collectioneren van moderne kunst ontving het Groninger Museum belangrijke impulsen vanuit particuliere hoek. Zo kreeg het in 1969 van het J.B. Scholtenfonds – het fonds dat zoveel bijdraagt aan de verrijking van het Groninger kunstbezit – de fraaie collectie in langdurig bruikleen die de Groninger steenfabrikant Reurt Jan Veendorp (1905-1983) bijeen had gebracht. De belangrijkste stukken – zoals 'Meisje aan de pomp' van Matthijs Maris – hangen op zaal en in 2012 presenteerde de Groningse kunsthistorica Elise van Ditmars een prachtige selectie uit deze verzameling met bijbehorend boekwerk.

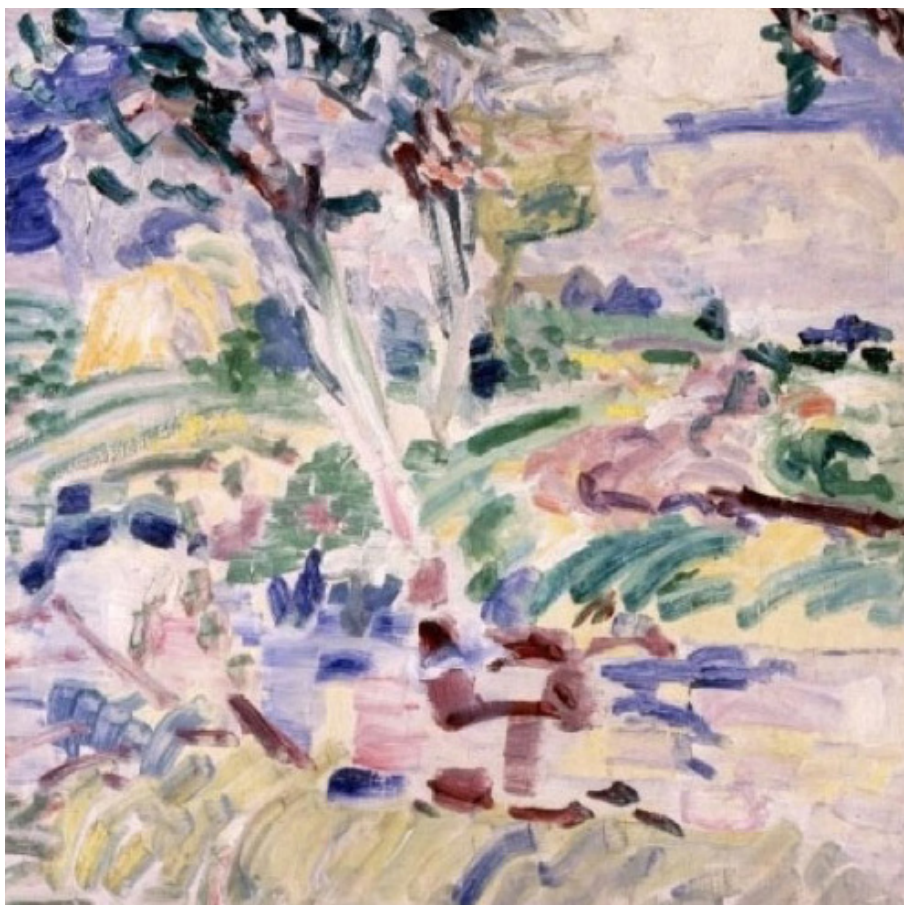
De Ploeg in het Museum

Ook in het geval van zijn verzameling werken van De Ploeg leunt het Groninger Museum op regionaal particulier initiatief. Toen

het vooroorlogse werk van deze kunstenaarskring steeds meer als museumwaardig werd beschouwd, werd in 1978 een Ploeg-commissie ingesteld die systematisch naar

Johan Dijkstra, *Paarse paarden*, Stichting Johan Dijkstra

Job Hansen, *Blauwborgje*, Groninger Museum, langdurig bruikleen Stichting De Ploeg

mogelijkheden op zoek ging om de Ploeg collectie van het museum te vergroten. In 1982 werd Stichting De Ploeg opgericht. De Stichting, die niet over eigen kapitaal beschikt maar haar doel bereikt door particulieren te benaderen en andere stichtingen en verenigingen aan te spreken, heeft belangrijke werken van de schildersbent weten aan kopen en in bruikleen gegeven aan het Groninger Museum. Zij vormen hoogtepunten in het Ploegpaviljoen dat in 1994 dankzij de Stichting Beringer Hazewinkel werd gerealiseerd in het museum.

Concentratie op één kunstenaar

Bruiklenen ontvangt het Groninger Museum ook van de Stichting Johan Dijkstra, maar dit is niet het doel van die Stichting. Johan Dijkstra had geen kinderen en deze Ploeg coryfee wilde zijn eigen werk en werk van bevriende schilders dat hij had verzameld, veilig stellen voor de toekomst door het onder te brengen in een stichting.

Dankzij de zorg en aandacht van de opeenvolgende stichtingsbestuurders wordt deze collectie niet alleen goed bewaard en gedocumenteerd, maar waar mogelijk zelfs nog uitgebreid.

In andere gevallen was het niet de kunstenaar zelf die ijverde voor het integraal behoud van zijn artistieke

wat met het leven en werk van de kunstenaar te maken heeft. Ook voor het behoud van het werk van een andere Groninger kunstenaar, Gerrit van Houten (1866-1934), wordt in stichtingsvorm geijverd. Van Houten was een talentvol schilder en tekenaar, die, hoewel hij alleen in zijn jeugdjaren

keramiek en keramiek en prenten met als thema het Huis Oranje-Nassau. In de collectie treffen we echter ook 700 werken van beeldende kunst aan, waarvan een groot deel gemaakt is door Groninger kunstenaars of op een andere manier verband houdt met Groningen. De kunsthistoricus jonkheer Henri W.M. van der Wyck

Gerrit van Houten, *Het Binnen-Damsterdiep in Groningen*, 1886, Gerrit van Houten Stichting

Cornelis Pieter de Wit, *Zaagmolen bij Oosterhogebrug*, ca 1919. Collectie Stichting Behoud Beeldende Kunst Groningen

nalatenschap, maar diens familie en vrienden. Zo werd in 1978 de Cornelis Jetses Stichting opgericht met als doel het in eigendom of in bruikleen verkrijgen en bewaren van werken van deze bekende Groninger kunstenaar. Jetses (1873-1955) was vooral bekend om zijn illustraties in schoolboeken, schoolplaten en historische prenten, maar wist ook van wanten als schilder. Zo maakte hij een imposante, levensgrote kopie van José de Ribera's 'Graflegging van Christus', een werk waar mijn mederedacteur van het Bulletin Pieter Bootsma over heeft geschreven (in *Miniatuur / Stichting Martinikerk Groningen, Vereniging van Vrienden Martinikerk*, 16, 2012 afl. 3, 6-7). De Cornelis Jetses Stichting verzamelt niet alleen, maar werkt ook aan een documentatiearchief van alles

actief was, toch een opmerkelijk oeuvre heeft nagelaten. De verzameling, waarin zich ook werk bevindt van Gerrits zuster Sientje Mesdag-van Houten, wordt beheerd door de Gerrit van Houten Stichting, die zetelt op – en ook eigenaar is – van de Fraeylemaborg in Slochteren.

Collecties van verzamelaars

In haar beheer van de borg en de inrichting ervan wordt de Stichting gesteund door nog twee andere stichtingen die er resideren en die zich bekommeren om collecties nagelaten niet door kunstenaars dit keer, maar door verzamelaars: Stichting Jan Menze van Diepen en Stichting Van der Wyck-De Kempnaer. Van Diepen (1905-1994), telg uit een Groninger geslacht van scheepsbouwers, verzamelde vooral Aziatisch

(1927-2001) was een excentrieke figuur die zijn hele leven heeft gewijd aan het bestuderen en documenteren van buitenplaatsen en landgoederen die op dat gebied een pioniersrol heeft vervuld. Zijn unieke collectie kunstvoorwerpen, meubilair, wetenschappelijke publicaties, archieven, manuscripten, boeken en onroerend goed is behouden gebleven mede dankzij de inspanningen van enkele bestuurders van de Gerrit van Houten Stichting. In 1998 is de verzameling door Van der Wyck, die van plan was geweest om zelf de Fraeylemaborg te kopen, ondergebracht in een aparte stichting.

Opkomen voor artistieke nalatenschappen

Concentreren initiatieven als de Gerrit van Houten Stichting, de Cornelis

Jetset Stichting en de Stichting Jan Menze van Diepen zich op het behoud van de collecties van één bepaalde kunstenaar of verzamelaar, de Stichting Behoud Beeldende Kunst Groningen (SBBKG) richt haar blik breder. Opgericht in 1990, heeft zij tot doel werken te verwerven van Groninger kunstenaars die het maar mondjesmaat of helemaal niet tot museale collecties hebben geschopt, maar die wel de moeite waard zijn om voor de vergetelheid te worden behoed. Kunstenaars die het grotere kunsthistorische verband belichamen waarin hun 'museale' vakbroeders aan hun oeuvres hebben kunnen bouwen.

Presentatie en publiciteit

De stichtingen die hier de revue zijn gepasseerd doen niet alleen aan collectievorming, collectiebeheer en documentatie, zij willen ook

bekendheid geven aan hun kostbare bezittingen. Hiertoe zijn, naast het verlenen van bruiklenen, het organiseren van tentoonstellingen en het uitgeven van boeken het geëigende middel. De Gerrit van Houten Stichting exposeert selecties van Van Houtens werk op de Fraeylemaborg. Stichting De Ploeg brengt ieder jaar een prachtig vormgegeven jaarboek uit. Met de tentoonstelling Johan Dijkstra. Vergezichten in Museum de Buitenplaats in Eelde (2020) gaf de Johan Dijkstra Stichting duidelijk haar visitekaartje af. De expositie Lokaal Palet? Groningen, stad en land gezien door zijn schilders, 1900-2000 uit dit laatste jaar was een initiatief van de SBBKG, die in 2004 in Pictura speciale aandacht besteedde aan Ploeglid Jannes de Vries. En dit zijn slechts enkele voorbeelden van alle activiteiten die vanuit de stichtingen worden ondernomen om

het Groninger kunstbezit voor het voetlicht te brengen. De Groninger kunstliefhebber zou raar staan te kijken als hij/zij het zonder deze stichtingen zou moeten doen.

Literatuur

Elise van Ditmars & Marguerite Tuijn, *De collectie Veendorp: levenswerk van een zorgvuldig verzamelaar*, Groninger Museum, Groningen, 2012.

C.P.J. van der Ploeg, 'Vijftientig jaar Stichting Johan Dijkstra', in D. Sijens & H. Steenbruggen ed., *"De provinciale kluisters verbreken en internationale connecties aanknoopen..."* [Ploeg jaarboek 2001/02], 72 - 77.

Doeke Sijens, 'Representatief en evenwichtig: De collectie van Stichting De Ploeg', in *"We hebben altijd uit liefde aangekocht"* [Ploeg jaarboek 2006], 37-43.

Participatie als zoenoffer

Pieter Bootsma

De omgang met onze fysieke leefomgeving zal vermoedelijk vanaf 2022 zijn geregeld via de Omgevingswet. De wet ligt in Den Haag al een tijdje op de plank maar de invoering wordt steeds uitgesteld want de minister stelt als voorwaarde dat het bij de wet horende *Digitaal Stelsel Omgevingswet* (DSO) voor gebruik gereed moet zijn zodat, om een voorbeeld te noemen, je toegang hebt tot de gegevens die je wilt gebruiken om op een bepaalde locatie iets te bouwen. De Omgevingswet is een enorme wetgevingsoperatie gebleken, volgens de minister-president zelfs de grootste sinds Thorbecke. De nieuwe wet bundelt vele bestaande wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving: ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Het gaat om de bundeling van 15 bestaande wetten als

de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de Crisis en herstelwet (2010) en van de omgevingsrechtelijke onderdelen van 25 andere wetten. Maar het gaat niet alleen om bundeling ter verbetering van de overzichtelijkheid van het omgevingsrechtelijke stelsel. De omgevingswet moet ook wezenlijke veranderingen in de praktijk van de ruimtelijke ordening bewerkstelligen.

Wat moet beter in het omgevingsrechtelijk stelsel van ons land?

In de Memorie van Toelichting op het wetontwerp Omgevingswet zijn vier verbeterdoelen genoemd:

1. betere inzichtelijkheid en gebruiksgemak van het omgevingsrechtelijk stelsel
2. een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving

3. vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte
4. versnellen en verbeteren van de besluitvorming over de projecten in de fysieke leefomgeving.

De beide laatste verbeterdoelen zijn al in 2010 bij de Crisis en herstelwet aan de orde. De economische crisis die ons land in 2008 in de greep krijgt wil men bestrijden door een versnelde ontwikkeling van ruimtelijke en infrastructurele projecten en daartoe snoeit men in omgevingsrechtelijke procedures waaronder het terugdringen van de rol van de gemeenteraden. In feite wordt de crisis aangegrepen om een bij sommigen al langer bestaande ergernis over het als traag functionerend stelsel aan te pakken. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat, als de Crisis en herstelwet expireert,

de wijzigingen gehandhaafd blijven en in de Omgevingswet worden opgenomen.

Onbalans?

In de vierhonderd bladzijden tellende Memorie van Toelichting (MvT) bij het wetsontwerp Omgevingswet komt men onder het kopje "Onbalans" op de zaak terug. Er is in de ruimtelijke ordening sprake van tegengestelde belangen, van behoudende en innovatieve krachten, van burgers die, zoals in de MvT zo mooi staat geformuleerd, "een werende benadering hebben bij activiteiten" en initiatiefnemers die met hun projecten de verandering dienen. Met de term "onbalans" in deze verhouding is duidelijk waar de wetgever voor kiest: de bescherming die de juridische regels in de bestemmingsplannen aan de "activiteiten werende" burger bieden moeten worden verzwakt zodat een "betere balans", d.w.z. meer afwegingsruimte voor de bestuurders en een soepeler uitvoeringsregiem ontstaat voor de bouwers en ontwikkelaars. De "onbalans", zegt de MvT "leidt tot slepende besluitvormingsprocessen, hoge onderzoekslasten (wat moet er wel niet onderzocht worden voordat toestemming tot de uitvoering van een bouwinitiatief kan worden verkregen), gedetailleerde plannen, en normen met weinig ruimte voor politieke sturing, eigen verantwoordelijkheid, regionale differentiatie en innovatie."

Participatie

Nu zal het voor de burgers niet prettig zijn dat hun positie in de strijd om de inrichting van de ruimte verzwakt en de wetgever en zeker de medewetgever zullen hier niet licht aan tillen, per slot zijn de burgers hun kiezers. Hiervoor is een oplossing bedacht. In de procedures die vooraf gaan aan de afweging die het bevoegd gezag (in de grote meerderheid van de gevallen de colleges van B en W) zullen maken bij de besluiten om initiatiefnemers van een project een omgevingsver-

gunning te verlenen, moeten burgers in de gelegenheid zijn gesteld betrokken te zijn bij de initiatieven. De Omgevingswet schrijft namelijk voor dat de burgers moeten kunnen participeren. Wat zij eventueel verliezen aan invloed door de soepeler toelaatbaarheid van bouwinitiatieven winnen ze aan de voorzijde van het proces terug door die participatie. De grootste inbreng zullen ze hebben als ze vanaf de beginfase bij het proces worden betrokken. De MvT wijst herhaalde malen op de noodzaak van vroegtijdigheid bij participatie. Echter, de Omgevingswet bepaalt dat het niet het rijk is maar de gemeente of de initiatiefnemer van een project

voorlopig verslag. Het verslag spreekt van *cocreatie*: van meet af aan doen de bewoners mee en hun positie is gelijkwaardig aan de professionele krachten in het team. Je zou het de hoogste vorm van participatie kunnen noemen. Helaas slaagt het team er niet in een omgevingsplan op te stellen. De essentie van het omgevingsplan, net als trouwens van het bestemmingsplan, is de dwingende werking van zijn regels. Dat maakt het mogelijk dat plannen voor een initiatief in de fysieke leefruimte aan deze regels kunnen worden getoetst met het oog op het door het college van B en W verlenen van een omgevingsvergunning. Nu

van meet af aan doen de bewoners mee en hun positie is gelijkwaardig aan de professionele krachten in het team

in de fysieke leefruimte zijn die over de inrichting van de participatie gaan. Het enige dat de wet vergt is dat zij gehouden zijn verslag te doen van het participatieproces en van de wijze waarop met de resultaten is omgegaan.

Een pilot

Onlangs heeft de gemeente Groningen een pilot uitgevoerd waarbij een team van tien bewoners, drie gemeenteraadsleden, drie vertegenwoordigers van woningcorporaties en zes ambtenaren geprobeerd heeft een omgevingsplan dat min of meer dezelfde functie heeft als het huidige bestemmingsplan te ontwerpen voor een gebied dat de wijken Selwerd, Paddepoel en Tuinwijk omvat. Onder de titel *Bouw het omgevingsplan voor Groningen goed op de leefwereld van de wijken* verscheen een

probeert het team in de pilot voor onderwerpen die vanuit het perspectief van de bewoners belangrijk zijn (zoals klimaatadaptatie, betaalbaar wonen en groen) verplichte regels voor de pand- en grondeigenaren in het omgevingsplan op te nemen. Ook een verplichte verdeelsleutel voor de samenstelling van het woningbestand in de wijk moet tot de regels met een dwingende werking gaan behoren. Onze indruk is dat de opstellers te vroeg zijn met hun verlangens en te veel willen. Het maken van het omgevingsplan wordt er lastiger door, de kans op onderlinge conflicten groter en de last van de handhaving zal groeien. De betreffende onderwerpen zijn vooralsnog te regelen via beleidsplannen en wijkvisies.

Participatie-adviezen

Het pilotverslag is rijk aan adviezen over participatie zoals vroegtijdige betrokkenheid van bewoners, betere informatievoorziening en toerusting, gelijkwaardige dialoog en daadwerkelijke invloed. De gemeente krijgt duidelijk te verstaan wat niet moet. Men wil geen te vrijblijvende participatie en het team adviseert de gemeente om situaties te vermijden waarbij de gemeente alles met de ontwikkelaar regelt om vervolgens een stap op zij te zetten als de participatie aan de orde is. Ook zijn er suggesties over de facilitering van de participatiedeelnemers. Het verslag zwijgt helaas over de aanwijzing van participanten. Bij de pilot is sprake van 'georganiseerde bewoners'. Vermoedelijk zullen ze wel uit de besturen van de buurt- en wijkverenigingen afkomstig zijn. Dat geeft ook het gemak van de aanwezigheid van een achterban waaraan verantwoording kan worden afgelegd. Van veel betrokkenheid van de achterban blijkt echter geen sprake. Hoe krijg je

stellen van een omgevingsplan, een gemeentelijk document. Maar hoe zit het met de participatiemogelijkheden in de particuliere wereld die volgens de Omgevingswet worden bepaald door de initiatiefnemers van de projecten? Uit het verslag blijkt vrees dat de niet-gemeentelijke initiatiefnemers zo weinig mogelijk invloed aan de participerende burger zullen gunnen. In het pilotteam is nagedacht over manieren om de participatie op hetzelfde peil te krijgen als bij de gemeente. Zo moet de gemeente de ontwikkelaars op de hoogte brengen van zijn eigen aanpak zodat zij zich daaraan kunnen spiegelen. Het team suggereert dat de gemeente zou kunnen uitspreken dat zij geen goede afweging zou kunnen maken bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning als de initiatiefnemer geen deugdelijke participatie zou hebben georganiseerd en dus de vergunning niet zal worden verleend. Men kan zich overigens afvragen of de gemeente werkelijk zo gebrand is op participatie: in de pilot lijkt men daar

wordt verheven afgewacht wordt wat de in de maak zijnde gemeentelijke participatieverordening voor bouwprojecten in petto heeft.

Een verrassing

Eén advies van het pilotteam springt er uit te midden van alle adviezen over participatie: maak in lijn met de praktijk van de bestemmingsplannen een omgevingsplan met strakke regels en normen. Men haalt er zelfs de term 'dichtgetimmerd' bij. Worden de normen overtreden dan volgt een buitenplanse procedure. De gemeente overweegt hierbij een nieuwigheid toe te passen in de vorm van het opstellen van een *lijst van advies en participatie bij buitenplanse activiteiten*. Dat houdt in dat als een buitenplanse activiteit op deze lijst wordt genoemd de Raad – na participatie – aan het College een bindend advies geeft over het verlenen van de omgevingsvergunning voor het project. Allicht dat deze situatie leidt tot het organiseren door de initiatiefnemer van een serieuze participatie want de Raad zal van de uitkomsten wel eens goede nota kunnen nemen. Dit voorstel is verrassend: bij het debat over het plan om het pand Oude Boteringstraat 18 te verhogen met vijf meter leek de Raad niet erg enthousiast dat hij over een buitenplanse bouwplan moest oordelen. Overigens komen alleen projecten met een forse impact voor de lijst in aanmerking. Kleinere bouwprojecten die heel vaak plaats vinden in een bebouwde omgeving komen niet in aanmerking voor de bindende advisering door de Raad na een participatieronde. Dat is heel jammer want bouwprojecten in de bebouwde omgeving geven de omwonenden vaak onvrede. Vandaar onze conclusie dat er aan de balans tussen de beschermende en de innovatieve werking van de Omgevingswet weinig zal veranderen met de Groningse ingreep van *de lijst van advies en participatie*.

de gemeente moet de ontwikkelaars op de hoogte brengen van zijn eigen aanpak zodat zij zich daaraan kunnen spiegelen.

mensen zover dat ze willen meedoen aan intensieve participatietrajecten en voor de uitkomsten verantwoordelijkheid willen nemen? Hoe voorkom je dat de participatie ontaardt in een sektarisch samenzijn van participanten? Hoe maak je de bewoners in het algemeen actief?

Participatie bij de bouwplannen in de fysieke leefomgeving

De pilot heeft betrekking op het op-

voetstoots van uit te gaan. Hoe vaak lijkt de gemeente niet even begerig naar de uitvoering van een buitenplanse project als de ontwikkelaar zelve en vindt de Raad het allemaal wel best ondanks het feit dat met de uitvoering van het buitenplanse project de regels die door de Raad zijn vastgesteld worden overschreden. Het lijkt me verstandig dat voordat de gemeentelijke opvattingen over participatie tot de maat der dingen

Driegemeentenpunten

Tom van der Meulen

Hoogtepunt van Nederland is een drielandenpunt – en tot 1920 zelfs een vierlandenpunt, als we het neutrale gebied Moresnet meerekenen. Moresnet, met een zinkmijn, werd bij de beraadslagingen van het Wenercongres door Nederland en Pruisen betwist; in 1816 is het bij wijze van compromis in het Grensverdrag van Aken als neutraal gebied benoemd.

Ferjan Ormeling schrijft in zijn Biografie van de Bosatlas dat pas in de 12e druk van de Bosatlas (1896) de Vaalserberg als Nederlands hoogste punt wordt genoemd. De eerste druk hield het op de Ubachsberg, de 2e tot en met de 11e druk noemden de Krikelenberg als hoogste punt van Nederland. Ormeling verzuimt te zeggen dat het hier dezelfde berg betreft, tegenwoordig bekend als Vrouwenheide, 214 m hoog. Een kleine rondgang op het internet leert dat men, uit het feit dat men 'over de Vaalserberg heen kijkend' de Eifel kon zien, de conclusie had getrokken dat die dan ook wel lager zou zijn dan de Ubachsberg/Krikelenberg/Vrouwenheide. Maar het is wel van belang rekening te houden met de kromming van de aarde over een afstand van 11 km! Hoe dan ook, dit drielandenpunt riep vragen op. Driegemeentenpunten doen dat ook.

In bergachtige gebieden (en ook de Vaalserberg geeft daarvan blijk) lopen grenzen doorgaans over de kammen van de bergen. Men woont in de dalen, daar is het sociale (en dus ook het bestuurlijke) leven op ingericht. Hoogten dienen om des zomers het vee te weiden, daar heerst de lammergier die zich te goed doet aan karkassen van verongelukt vee. Zo niet in ons vlakke noorden; wel liggen, net als in berggebieden,

de grenzen vanouds aan de periferie van het sociale leven, in de minder begaanbare en bruikbare zones: moerassen, mogelijk doorsneden door kleine rivieren, brede wateren, enzovoort. De hogere gebieden zijn het eerst met bewoning bezet: de Rijksstraatweg op de Hondsrug is een oude occupatie-as. Grenzen van zuidelijk van Groningen gelegen gemeenten liepen (van oost naar west gerekend) langs de Hunze, het Hoornsediep, het Eelderdiep en het Peizerdiep.

Met de recente vergroting van de gemeente Groningen (en die van andere gemeenten in Groningen) heeft Groningen 'nieuwe' driegemeentenpunten gekregen, punten waar het gemeentelijk territorium grenst aan tenminste twee andere gemeentelijke jurisdicties. In deze serie van vier/vijf afleveringen lopen we deze punten na: we kijken naar oudere grenzen, we maken een of meer foto's van de situatie zoals die zich nu aan ons voordoet, en we geven enig commentaar. Zo komt het landelijk deel van de gemeente onder een minder gebruikelijke noemer bij onze lezers in beeld. We laten de administratief-bestuurlijke rompslomp buiten beschouwing, dus wanneer precies een grenswijziging van kracht is geworden laten we in het midden; we kijken alleen naar de volgtijdelijke grensverleggingen zoals ze uit het kaartmateriaal blijken.

Groningen/Noordenveld/Tynaarlo: Ruskenveen

Groningen is in 1969 uitgebreid met (o.a.) de gemeente Hoogkerk. Noordenveld is in 1998 tot stand gekomen door het combineren van Norg, Peize en Roden; Tynaarlo is van hetzelfde jaar, en is samenge-

voegd uit Eelde, Vries en Zuidlaren. Wie mocht denken dat het huidige driegemeentenpunt van genoemde gemeenten, dat ik nu maar gemakshalve aanduid met Ruskeveen, een letterlijke voortzetting is van dat van de voormalige gemeenten Eelde, Hoogkerk en Peize, vergist zich nauwelijks. Op grond van overwegingen van bestuurbaarheid, sociaal-economische samenhang en dergelijke is de wetgever in het algemeen niet te beroerd om tot ingrijpende gemeentelijke herindelingen te komen, met alle (weliswaar doorgaans tijdelijke) sociale onrust van dien, maar wijzigingen van gemeentegrenzen op kavelniveau gaan geruisloos. Als ik me niet vergis kan voor kruimelgevallen, zeker als er geen overgang van inwoners van de ene gemeente naar een andere mee gemoeid is, met een AMvB worden volstaan. Wat ook weinig ophef baart zijn grenscorrecties langs (naderhand aangelegde) infrastructuur. Het zijn deze kleinschalige grensverleggingen waar we ons in deze bijdrage mee bezig houden.

Franse kaart 1813

De naar huidige maatstaven oudste betrouwbare en gedetailleerde kaart van dit gebied ontleen ik aan de uitgave 'De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust' 1811-1813. Hierop staan ook gemeentegrenzen vermeld, in tegenstelling tot de – latere – kaarten van Huguenin (1819-29), die wel provinciegrenzen laten zien maar geen gemeentelijke. Echter, er is een 'maar': de Franse kaart toont wel de gemeentegrens tussen Peize en Roden, maar niet die tussen Peize en Eelde. Genoemde grenzen lopen respectievelijk langs het Peizerdiep en het Eelderdiep, maar dat laatste leid ik af uit latere topografische kaarten, in dit geval de Bonnekaart van 1905. Ruske(n)veen, de noordelijke punt van Eelde die zich als een torpedo in de oksel van Hoogkerk en Peize dringt, laat zich duidelijk op de kaart herkennen. Op de kaart uit 1905 zien we de Peizerweg volgens zijn huidige

Bonnekaart 1905

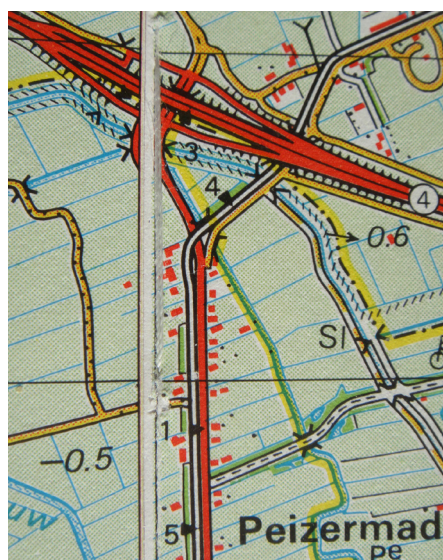
verloop. Vergeleken met de Franse kaart is de weg wat naar het oosten verlegd; hij voert door een gebied dat op de Franse kaart nog geen verkaveling laat zien. De situatie is in afwachting van de Drachtster tram, die van 1913-1985 langs deze weg heeft gelopen.

De topografische kaart van 1962, verkend in 1959, laat al de voorloper van de A7 zien, Rijksweg 43, nog niet vierstrooks, behalve dan bij de – gelijkvloerse – kruising met de Peizerweg. Peizermade begint bij

Topografische kaart 1962

het Eelderdiep, de gemeentegrens; het Eelder stuk van de Peizerweg is onbebouwd. De Drachtster tram maakt een iets ruimere bocht dan de weg. De oostelijke en noordelijke gemeentegrens van Eelde volgt vanaf de 'punt' van Ruskeveen eerst het omgelegde Eelderdiep, dan in oostelijke

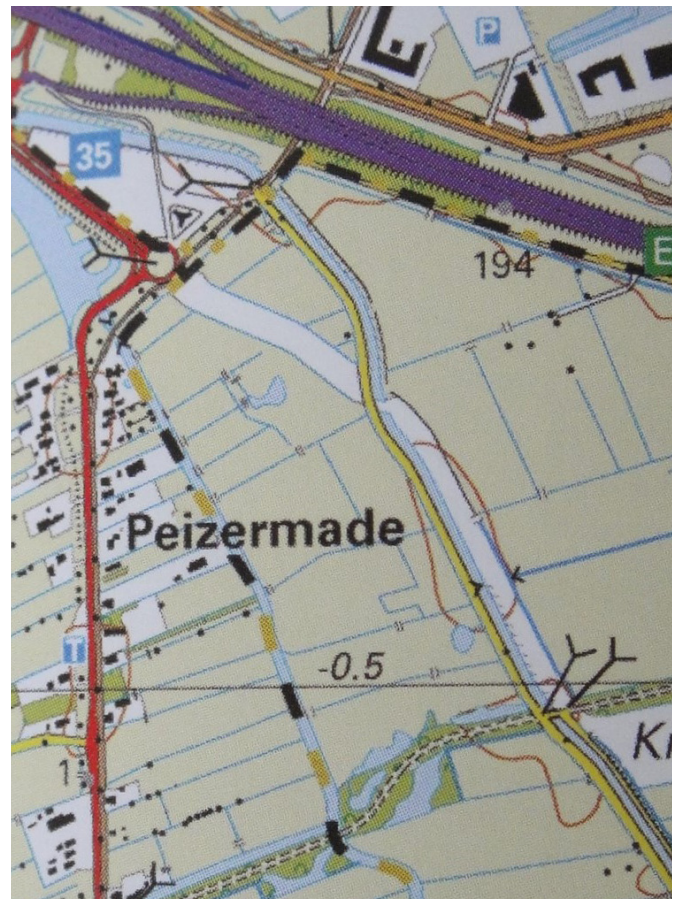

Topografische kaart 1983

richting de Woldslot en komt zelfs aan de noordzijde van RW 43 bij het stadspark uit. Vandaar loopt hij zuidwaarts langs de Tochtsloot, langs de Piccardhof. Hier is een situatie ontwikkeld die te gelegenere tijd rijp is voor grenscorrectie.

Op de kaart uit 1983 zien we dat met de verdubbeling van de A7 in de jaren zeventig een verbinding tot stand is gekomen tussen de Zuiderweg (Hoogkerk) en de A7. De Zuiderweg is daarbij doorgetrokken naar de Peizerweg. De aansluiting van de A7 op de Peizerweg is vervallen. De oorspronkelijke loop van de Peizerweg, nu onder de A7 door, met de naastgelegen trambaan, krijgt een secundaire functie.

Op de kaarten uit 1998 (pag. 14) is de grenscorrectie doorgevoerd waarop hiervoor al was gepreludeerd. Stukjes Drenthe ten noorden van de A7 zijn aan Groningen gekomen, stukjes Groningen ten zuiden van de A7 aan Drenthe. Ruwweg tussen de kilometerpalen 187 en 192 en, meer oostelijk, ook tussen de palen 193 en 194, vormt de (zuidelijke berm van de) A7 de provinciegrens van Groningen en Drenthe. De oostgrens van Eelde is ca 500 meter naar het westen verlegd en loopt nu langs de Terborchlaan. In de snipper die Roden heeft opgegeven lag de boerderij Hoogheem, een veelzeggende naam voor een huisterp; momenteel ligt hier het bedrijventerrein Westpoort. Huisterpen/huissteden/huisplaatsen, bewoningsvormen die eerder met Friesland en Groningen worden geassocieerd dan met Drenthe, zijn ook elders in de Onlanden aangetroffen.

Twee dingen verdienen nog vermelding: het noordelijke puntje van Eelde/Tynaarlo tussen Peizerweg en het nieuwe viaduct in de A7, dat op de kaart van 1905 zo duidelijk als Ruskenveen is aangegeven, is aan Noordenveld gekomen; en de oostgrens van Tynaarlo die langs de Piccardhof/Tochtsloot liep is opgeschoven naar het westen, naar de Ter Borchlaan.

Recent is de 'punt van Eelde' in Ruskenveen, die aan Noordenveld was toebedeeld, nog eens gesplitst, zo blijkt op de kaart van 2014: het noordelijk deel is aan Groningen gekomen, het zuidelijk deel is opgenomen in de herinrichting van de Onlanden en blijft deel uit maken van Noordenveld. De rotonde aan de zuidzijde van het parkeerterrein is de plek geworden waar de drie gemeenten Groningen, Noordenveld en

Tynaarlo elkaar ontmoeten. Daarmee is het oorspronkelijk driegemeentenpunt 325 meter naar het zuidoosten verlegd. Met de aanleg van het transferium en aanpalende functies is de druk op het gebied fors toegenomen. Maar liefst drie bebouwde kommen komen hier samen!

Geraadpleegde literatuur

ANWB, *Topografische Atlas Nederland 1: 50.000* (2010)

H.J. Versfelt en M. Schroor (2001), *De Franse kaarten van Drenthe en de Noordelijke kust*. Heveskes Uitgevers Groningen 2001

Grote Historische topografische Atlas +/- 1900-1930, schaal 1: 25.000. Uitgeverij Nieuwland

Grote Topografische atlas van Nederland 1:50.000 Wolters Noordhoff 1987

Grote Topografische atlas van Nederland 1: 50.000. Wolters Noordhoff 1998

Johan Nicolay (red), *Huisplaatsen in*

de Onlanden. *De geschiedenis van een Drents veenweidegebied* RUG/GIA & Barkhuis Publishing. Groningen, Eelde Ferjan Ormeling (2005) *Biografie van de Bosatlas*. Wolters Noordhoff, Groningen David van Reybrouck (2016) *Zink. De Bezige Bij* z.p.

J.W. Sluiter e.a. (2002) *Overzicht van de Nederlandse spoor- en tramwegbedrijven*. Matrijs, Utrecht

Topografische Atlas Groningen 1: 25.000, Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer 2016

Topografische dienst, kaartblad 7D Schaal 1:25.000, verkend 1960, uitgegeven 1962

Projectontwikkelaar MWPO verovert de stad

Pieter Bootsma

Ik ben nog niet gezeten of Christiaan Kapelle, directeur van projectontwikkelaar MWPO schuift een vuistdik boekwerk in mijn richting en slaat bladzijde na bladzijde voor mij om. Hij laat mij enthousiast het plan zien van zijn jongste bouwproject op een locatie die beschikbaar is gekomen door de verhuizing van de ALO, de vakopleiding van gymnastiekdocenten te Groningen. De Holt zal de wijk met in totaal 320 woningen gaan herten, gelegen in de nabijheid van het Martiniziekenhuis. Het project heeft betrekking op sociale huurwoningen, middenhuur- en koopwoningen, die volgens het plan worden ondergebracht in hoogbouw en in complexen van twee tot vijf bouwlagen. Een aantal appartementen strekt zich uit over twee bouwlagen waardoor ook extra hoge woonruimtes worden gerealiseerd. De afbeeldingen in het boekwerk geven een indruk van het belang van de openbare ruimte in De Holt waar kinderen de ruimte krijgen om te spelen en volwassenen elkaar kunnen treffen en zich ook buitenshuis bij mooi weer in het openbare groen aan hun professionele werk kunnen wijden. Eigen tuintjes zijn er niet. Een fietsverbinding, niet gehinderd door allerlei kruispunten, verbindt De Holt met de binnenstad en onderstreept dat de auto voor de bewoners niet meer prioriteit nummer één zal zijn. Het dak van de hoogbouw wordt niet gereserveerd voor allerlei installaties (die halverwege in de toren worden ondergebracht) maar voor verpozen de inwoners.

Met zijn deelname aan een prijsvraag van de gemeente, eigenaar van de locatie, heeft het bedrijf van Kapelle de opdracht verworven. Uit een selectie van een drietal projectontwikkelaars heeft de gemeente de MWPO met het door haar ontwik-

In 2008 wordt Kapelle zelfstandig ondernemer. Hij start als een kleine projectontwikkelaar en gaat vanwege zijn vrouw terug naar het noorden. In 2013 sticht hij met een collega *Mensenborgh Wijkerzand Project Ontwikkeling*, een bedrijf dat zowel

“Wij hebben de ambitie om ingewikkelde projecten aan te pakken waar heel veel bij komt kijken en veel expertise moet worden aangewend...”

kelde plan De Holt uitverkoren. Een keuze die door een breed samengestelde commissie van de gemeente is gemaakt op basis van een groot aantal criteria. Het is een normale gang van zaken voor gemeentelijke locaties, aldus Kapelle: “Zo’n aanpak kost aan de gemeente veel energie maar ook aan de projectontwikkelaars. En dat niet alleen, er zit ook een ondernemingsrisico aan vast. Je investering is voor niks geweest als jouw plan niet wordt gekozen.”

Ondernemer

Christiaan Kapelle groeit op in Termunten op de boerderij van zijn ouders waar pootaardappelen worden geteeld. Hij studeert economie aan de Hanzehogeschool te Groningen en gaat in Rotterdam aan het werk bij een veembedrijf.

in Den Bosch als Groningen kantoor houdt. De naam *Mensenborgh* ontleent hij aan de ouderlijke boerderij. Het bedrijf ontwikkelt behalve in Den Bosch en in Groningen projecten in Eindhoven, Nijmegen, Zwolle en Leeuwarden, kortom in de oostelijke schil van ons land. In Groningen weet het bedrijf een aantal opvallende projecten van de grond te krijgen: de Leyhoeve in de buurt van station Euroborg, het Student Hotel en de Jacobijn aan het Boterdiep, House of Groningen in Paddepoel, Merckt aan de Grote Markt en Warehouse dat het resultaat is van het herontwikkelen van het bedrijfspand van V&D aan de Rode Weeshuisstraat. Aan de rest van de erfenis van V&D aan de Grote Markt, het Kwinkenplein en aan de Rode Weeshuisstraat wordt door MWPO druk gewerkt. De realisatie

van De Holt start in 2022 en zal in 2024 gereed zijn. En dan staat nog een heel bijzondere supermarkt op het programma in Meerstad. Al met al laat MWPO een stevige voetafdruk achter in de stad en in het bijzonder aan de Grote Markt.

Complexe projecten

Projectontwikkeling kan variëren van simpele tot zeer ingewikkelde projecten. Tot een simpel project rekent Kapelle het bouwen op een aantal bouwkvavels in een stedenbouwkundig of bestemmingsplan. Kapelle: "Wij hebben de ambitie om ingewikkelde projecten aan te pakken waar heel veel bij komt kijken en veel expertise moet worden aangewend. Zo'n ingewikkeld project is bijvoorbeeld de herontwikkeling van de V&D-locatie. Vóór de aankoop hebben we moeten onderzoeken voor welke functies de locatie geschikt is en of daarmee het project rendabel zal worden. De door MRPO aangetrokken planologen hebben met de gemeentelijke planologen samengewerkt voor het ontwikkelen van de ruimtelijke omgeving in de vorm van het concept

van de 'as' achter de Grote Markt die loopt van Kwinkenplein via de Rode Weeshuisstraat en het Broerplein tot het Harmoniecomplex. Het vormt de basis voor de ruimtelijke motivering in onze aanvraag bij de gemeente voor de omgevingsvergunning voor de bouw van Mercado op het terrein van de oude annexe van V&D. We zijn verplicht het terrein archeologisch te laten onderzoeken. We zullen op zoek moeten naar financiering. Architecten zullen een bouwkundig plan moeten ontwerpen en aannemers aangetrokken om het ontwerp ten uitvoer te brengen. We moeten in contact komen met omwonenden en insprekende burgers over het plan dat we willen realiseren. Tegenwoordig wordt het ook belangrijk gevonden dat de bouw duurzaam wordt aangepakt.

Zelf hebben we een kleine organisatie: ons bureau telt 23 medewerkers. Dat houdt in dat onze eigen rol zich beperkt tot het managen van de mensen die bij het project betrokken worden. Wij vormen de verbindende schakel in het team van adviseurs en uitvoerders, een team dat bij elk

project een andere samenstelling kent. Het is aan ons om met steeds weer andere experts en adviseurs tot een vruchtbare samenwerking te komen".

Risicovolle projecten

Kapelle: "Van de voorbereiding op de aankoop van de V&D-locatie tot het vermarkten van het eindresultaat ben je jaren onderweg. En hoe langer de weg, des te meer kans is er op veranderende omstandigheden. Zo heeft de onverwacht opduikende corona-pandemie de kantorenmarkt snel in verandering gebracht. Onze opgave wordt dan om standvastig te blijven bij de optredende tegenslagen en ons aan te passen aan de veranderde condities. Het leidt er toe dat gebouwen tegenwoordig moeten beschikken over een zekere flexibiliteit. Er moet zo gebouwd worden dat het gebouw ook aangepast kan worden aan het huisvesten van andere functies. Al met al betekent projectontwikkeling een spannende en boeiende maar bovenal risicovolle activiteit".

Naschrift

We maken kennis met Christiaan Kapelle als de Vrienden bij de gemeente bezwaar maken tegen het verlenen van een buitenplanse omgevingsvergunning aan MWPO voor de bouw van Mercado, dat de geldende hoogtenorm van het bestemmingsplan voor de binnenstad verre overschrijdt. Voor hem is onze interventie een verrassing want hij heeft de omwonenden geraadpleegd en nu dit. Wij vinden dat de inwoners van de stad moeten meespreken over een ingreep die het aanzien van de noordwand van de Grote Markt, icoon van de wederopbouwarchitectuur zal verstoren (Mercado zal hoog boven de noordwand van 16 tot 18 meter uittorenen). Bovendien zal de ingreep door MWPO worden gemotiveerd door te verwijzen naar een in onze ogen niet bestaande 'as'

Het bouwvolume van de (vm) V&D

van Kwinkenplein tot het Harmoniecomplex aan de Oude Kijk in 't Jatstraat waarmee in dit deel van de binnenstad buitenplanse (hoog-) bouw mogelijk wordt gemaakt door de gemeente. Het is een concept dat volgens de wet- houder door de onlangs vertrokken stadsbouwmeester is bedacht. Hoe dan ook, de samenwerking van MWPO en gemeente lijkt vruchtbaar. Over het geringe resultaat van onze bezwaarmakerij schreven we eerder in het Vrienden- bulletin nr 100 (pg 4, 5) en 101 (pg 4, 5, 6).

Activiteiten

In verband met onduidelijkheid over beschikbare accommodatie (voortvloeiend uit onzekerheid m.b.t. de regelgeving) zijn er dit najaar geen activiteiten gepland.

Herkent u deze torens?

Antwoorden in de decemberaflevering

BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050 - 312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

Hildo van Engen, Han Nijdam en Kaj van Vliet: **Macht, bezit en ruimte**
€ 39,00

Macht, bezit en ruimte – drie woorden die het onderzoek van prof. dr. J.A. (Hans) Mol kernachtig samenvatten. Zijn afscheidsbundel, die verschijnt bij zijn vertrek als bijzonder hoogleraar Geschiedenis van de Friese landen in de middeleeuwen aan de Universiteit Leiden,

bevat bijdragen van collega's op de terreinen waar Hans Mol zich intensief mee bezighoudt: macht en bestuur, kerk en memorie, ridderorden en kruistochten. De drie kernbegrippen komen ook naar voren in de bijdragen over HisGIS: het Historisch Geografisch Informatiesysteem waarmee Hans Mol de oudste kadastrale registratie van een groot deel van Nederland als basis voor breder historisch onderzoek heeft ontsloten. De bijdragen zijn niet alleen een ode aan Hans Mol, maar tevens aan de longue durée in de geschiedenis: het slechts zeer langzaam veranderende landschap, de rechtsinstellingen en machtsstructuren die eeuwenlang standhouden, kastelen, kloosters en andere gebouwen die de eeuwen trotseren, kortom al die fundamenten van de wereld waarin we ons bewegen.

Rob Siebelink, Guus Termeer (red.): **Heb je dat gelezen!**
€ 24,90

De Universiteitskrant / UK / UKrant in Groningen bestaat 50 jaar. Vandaar deze jubileumuitgave, die naast terugblikken aandacht schenkt aan nut en noodzaak van een onafhankelijk medium binnen een instelling als de Rijksuniversiteit Groningen.

In acht hoofdstukken gaan diverse auteurs nader in op de roemrijke halve eeuw academische pers. Een greep daaruit: hoe onafhankelijke journalistiek op de universiteit niet vanzelf tot stand kwam en ook daarna nog meer dan eens moest worden bevochten, hoe de krant in het begin helemaal niet en later heel veel over studenten schreef, hoe de papieren krant een website werd, hoe het veelgeroemde en even zo vaak verguisde beeldverhaal Mussengang werd gemaakt. Dit boek schetst meteen een beeld van 50 jaar universiteit en van het studentenleven.

Ger Blijham, Albert Buursma: **Hortus Haren**
€ 23,50

'Hortus Haren' bestaat inmiddels honderd jaar. Hoewel geen traditionele Hortus botanicus meer, heeft deze nog wel een speciale functie voor plantenstudie. De geschiedenis van de Hortus botanicus van de Groninger universiteit is veel langer: die begon al ruim 450 jaar eerder in Groningen. De relatief korte periode van de hortus in Haren kent een bewogen historie. De Hortus is als heel bijzondere ecologische tuin opgezet, maar het tegelijk is het een wonder dat hij nog bestaat. Er waren duizelingwekkende hoogte en dieptepunten. Inmiddels is Hortus Haren in rustiger vaarwater beland. Daarbij is de inzet van de vele vrijwilligers essentieel.

M.J. Naber: **Wandelen buiten de binnenstad van Groningen**
€ 16,95

Groningen afficheert zich graag als stad waar niets boven gaat. Wandel-auteur Marycke Janne Naber ontdekte dat vooral rondom het centrum van deze oude stad veel te beleven valt. Ze zwierf door het groene Noorderplantsoen, het Stadspark en Kardinge. Op haar wandelingen deed ze historische hofjes en villa's aan en liet ze zich verrassen door de moderne architectuur in Corpus Den Hoorn en op de Zernike Campus. Alle bezienswaardigheden reeg ze aaneen tot prachtige wandelingen van 10 tot 16 kilometer met als uitgangspunt een goed bereikbaar start- en eindpunt en smakelijke horecagegelegenheden onderweg. Een duidelijke routebeschrijving, een routekaartje en heel veel informatie over alle bezienswaardigheden die je onderweg tegenkomt maken deze gids tot een feest van herkenning voor de 'stadjers' en een ware ontdekkingstocht voor hen die nieuw zijn in de metropool van het Noorden.

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Vrienden van de Stad Groningen
Van Royenlaan 19A
9721 EJ Groningen

Bestuurssamenstelling

E. Neef (voorzitter)
C. J. A. Wessels, (secretaris)
J. Boéré (penningmeester)
P. J. E. Bootsma
K. Jonkman
E. M. Meisner
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H. Th. van Veen

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is opgericht in 1984. We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomst- waarde) van de stad Groningen. We vragen aandacht voor het historisch karakter van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan meningsvorming over architectuur en openbare ruimte door middel van lezingen, debatten en excursies.

Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met andere partijen) in beleidsprocedures (overleg, zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk ruimtelijk beleid en het beleid van andere overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen als geheel en de ruimere context van de stad.

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij bovenstaand correspondentie-adres of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

Groeininga

